

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. VI. De moralitate actus interioris

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

de actibus supra enumeratis dicit: *sive feceris, A sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam.* Nam esto ly *feceris* denotet actum particularem & in individuo, potest tamen & debet intelligi Hieronymus de illis operibus sumptis in particulari, & ut sunt in individuo, secundum id individuale quod habent ex objecto, ex qua parte verum est, praedictos actus, sive fiant, sive non fiant, neque ad justitiam nec ad injustitiam pertinere. Ob hoc tamen non negat quod ex fine, & aliis circumstantiis, quae objecto & speciei accidunt, debeant tales actus habere bonitatem aut malitiam, supposito quod fiant cum deliberatione.

45. Objicies quartò: Si quis ob exercitium duntaxat propriae libertatis, aliquem actum ex specie & objecto indifferentem eliceret, v. g. festucam de terra levaret, talis actus neque esset bonus & honestus, neque malus & vitiosus, sed omnino indifferens; cum exercere propriam libertatem, non sit determinatè bonum, aut determinatè malum, sed purè indifferens: Ergo potest dari actus indifferens in individuo.

46. Respondeo, quod si aliquis semel tantum aut bis aliquem actum ex specie & objecto indifferentem faceret, eo solo fine ut libertatem exerceret, talis actus esset bonus & honestus; haberet enim finem honestum, scilicet exercitium propriae libertatis, quam aliquando exercere, etiam circa actum ex objecto indifferentem, honestum est. Si verò saepe vellet ob eum duntaxat finem operari, tales actus non essent boni & honesti, sed mali & otiosi: quia licet semel aut iterum exercere libertatem circa actus indifferentes, honestum sit, & rationi consonum, saepius tamen id facere, nullam habet honestatem, sed otiositatem.

DISPUTATIO VI.

De moralitate actus interioris.

Ad questionem 19. D. Thoma.

E GIMVS huc usque cum D. Thoma qu. 18. de moralitate actuum humanorum in communi: nunc breviter dicendum de moralitate actuum interiorum, qui sunt praecipue intentio & electio, de qua S. Doctor qu. 19.

ARTICVLVS PRIMVS.

An bona intentio ex prava electione vitietur, & electio prava ex bona intentione rectificetur, vel saltem bonitas intentionis, diminueat malitiam electionis?

I. **T**RIA hic inquirimus, seu tres difficultates breviter hic discutiendas movemus. Prima est, an actus intentionis, qui ex se & ex proprio objecto non habet unde vitietur, sed ex illa parte foret bonus, ex eo quod sit causa malae electionis reddatur malus: v. g. cum quis ex intentione efficaci dandi eleemosynam, furatur ut tribuat eleemosynam, quaeritur an intentio illa sit mala, seu vitiosa ex electione hujus mali medij? Secunda difficultas est, an intentio boni finis possit aliquando totaliter auferre malitiam electionis pravi medij: v. g. an liceat aliquando mentiri ad tuendam vitam proximi, vel aliquid grave damnum evitandum? Vel utrum virgo, ut in valorem suae pudicitiae effugiat, possit absque peccato se praecipitare in flumen, aut sibi manus violentas inferre? Tertio quaeritur, an supposito quod intentio boni finis non auferat totaliter malitiam pravae electionis, eam saltem aequaliter minuat; ita ut furtum quod fit ex intentione dandi eleemosynam, non sit adeò grave, sicut esset, si absque hujus boni finis intentione fieret.

S. I.

Prima difficultas resolvitur.

DICO primò: Quando intentio per se & necessariò cum prava electione connectitur, ab ea vitiat: secus verò, si per accidens tantum, & ex malitia eligentis, cum ea conjungatur.

Probatum prima pars: Quando intentio per se & necessariò cum prava electione connectitur, in eam influit, ipsamque virtualiter continet, nam intentio est voluntas circa finem, non quomodocumque, sed ut acquirendum per media, & ex ipsa movetur operans ad ea eligenda: Sed quod influit in peccatum, seu trahit voluntatem ad illud, malum est: Ergo intentio quae per se cum prava electione connectitur, eamque necessariò infert, est mala, & à tali electione vitiat. Unde S. Bernardus in libro de dispensatione & praeepto cap. 17. dicit quod *ut rectus sit oculus intentionis, duo requiruntur, nempe charitas in intentione, & veritas in electione*: hoc est rectitudo finis, & medij electi.

Probatum secundò: Actus humani bonitatem aut malitiam moralem desumunt à circumstantiis, ut supra ostensum est: Sed cum aliquis ex intentione efficaci dandi eleemosynam furatur, tale furtum est circumstantia illius intentionis: Ergo eam vitiat & eorumpit. Minor probatur: Effectus per se ex aliqua actione sequutus, est circumstantia *Quid*: id etiam quod ad aliquid faciendum praestat opem & auxilium, est ejus circumstantia, nimirum circumstantia *Quibus auxiliis*: Sed cum aliquis ex intentione efficaci dandi eleemosynam furatur, furtum est effectus per se ex tali intentione sequutus, & medium cujus ope & auxilio utitur ad finem illum obtinendum: Ergo ex duplici capite est circumstantia illius intentionis.

Probatum tertio: Sic se habent intentio & electio in practicis, sicut principium & conclusio in speculativis, ut docet Philosophus 7. Ethic. cap. 8. Sed quando ex aliquo principio per bonam consequentiam infertur conclusio falsa, tale principium in se falsum est: Ergo similiter cum ex intentione per se & necessariò infertur prava electio, seu eligitur malum medium, talis intentio est in se mala & vitiosa.

Ex his probata manet secunda pars conclusionis: Nam quando intentio non connectitur per se cum prava electione, quod assumatur malum medium, non provenit ex vi intentionis, quae id non exigit, nec ad id determinat voluntatem, cum illa sit contenta electione medij honesti quo finis posset obtineri, sed malum medium provenit ex pravitae voluntatis illud eligentis: Ergo tunc electio talis medij non reddit malam pravam intentionem: sicut cum ex defectu arguentis,

tis, ex principio vero deducitur falsa conclusio, hujus falsitas non redundat in ipsum principium, nec illud reddit falsum, sed in argumentum, qui male ipsum applicat, & ratione hujus male applicationis ex vero falso deducit. Unde qui habens bona propria efficaciter intendit dare eleemosynam, in tali intentione non peccat, etiam si illam det, postea furetur: quia furtum non sequitur per se ex tali intentione, sed ex prava voluntate & malitia peccantis, nam poterat etiam ex propriis dare eleemosynam. Qui vero non habens unde faciat eleemosynam, nisi ex alienis, eam efficaciter dare intendit, peccat: quia ex tali intentione per se & necessario sequitur furtum, sive acceptio rei alienae; sicque illa intentio, cum per se sit ratio volendi malum, est inordinata, & perversa. Similiter qui vendit agnum sacerdoti idolorum, non peccat, etiam si sciat illum idolis immolaturum, quia talis immolatio non per se sequitur ex agni venditione, sed ex prava sacerdotis voluntate: poterat enim illo agno uti ad faciendum convivium amico. Si autem illi vendat vestes cultui idolorum deputatas, procul dubio peccat: quia cum non possint tales vestes ad alios usus deservire, cultus idolorum per se sequitur ex tali venditione.

Confirmatur: Quando malum medium per accidens conjungitur fini honesto, non est ejus circumstantia; quia nec est effectus per se ex illo sequutus; nec medium per se ad ejus affectuionem conducens: Ergo tunc intentio non vitatur ex electione illius. Unde S. Thomas in hac qu. 19. art. 8. in argumento *sed contra*, & in 2. dist. 38. qu. 1. art. 5. concedit dari aliquando rectam intentionem cum mala electione: quod non potest aliter contingere, quam in casu nostrae conclusionis, quando scilicet intentio non influit per se in pravam electionem, sed per accidens ex malitia operantis ei conjungitur.

Objicies primò contra primam partem conclusionis: Intentio secundum se est prior quam electio: Ergo non sumit malitiam ex illa, quamvis per se & necessario cum ea connectatur. Consequentia videtur legitima: quia prius non dependet à posteriori.

Respondeo, quod licet intentio sit prior actu electionis formaliter sumpto, ipsa tamen electio, ut virtualiter in intentione contenta, non solum est simul cum actu intentionis, sed etiam aliquo modo prior, quia se habet per modum circumstantiae ex parte objecti specificantis intentionem, illudque vitantis, ut supra ostensum est.

Objicies secundò: Intentio eleemosynae, etiam si fiat ex furto, est in specie misericordiae; siquidem per talem eleemosynam verè sublevatur miseria proximi, & impletur praeceptum dandi illam, si inister: Ergo talis intentio est bona, & non vitatur à prava illa electione, cum qua connectitur.

Respondeo negando Antecedens. Ad cujus probationem dicendum quod eleemosyna, quae est virtus, non consistit in sola sublevatione miseriae, quomocumque facta, sed prout decet, & sine praesudicio alterius: unde si quis cum damno alterius sublevet alienam miseriam, vel det pauperi mulieris pretium meretricij, quo sublevet ejus paupertatem, non facit actum misericordiae, sed injustitiae, vel impudicitiae. Nec obstat quod per talem actum adimpleat praeceptum eleemosynae ex parte materialis effectus, qui est sublevatio

Tom. III.

alienae miseriae: quia sunt quaedam praecepta quae non obligant ad modum, sed solum ad substantiam actus, & sic adimplentur per actus bonos ex objecto, quamvis sint vitati ex fine, vel alia mala circumstantia.

Objicies tertio contra secundam partem conclusionis: Omnis pravus effectus imputatur cause liberae: Sed intentio, quae durat quando postea eligitur malum medium, est libera, & causa talis electionis; non enim potest esse electio, nisi in virtute intentionis: Ergo iste pravus effectus male electionis imputatur intentioni perseveranti, & vitiat illam, quamvis per accidens tantum talis intentio & electio inter se connectantur.

Respondeo primò, quod cum eligitur primum medium post rectam intentionem, non eligitur in virtute ejus; quia cum sit bona, non movet ad malum: sed tunc formaliter vel virtualiter est alia intentio, influens in illam electionem, subindeque per se cum illa connexa, si non quantum ad specificationem, saltem quantum ad exercitium, ut explicat Joannes à S. Thoma hic disp. 11. art. 3. unde tunc haec intentio à tali electione vitatur.

Secundò respondetur, concedendo quod homo utitur bona intentione praeterita, saltem virtualiter manente, ad malam electionem: sed propterea non vitatur talis intentio, quando cum mala electione per accidens tantum connectitur, quia talis usus & applicatio non est ex vi intentionis, sed ex malitia eligentis, ut antea declaravimus: sicut si quis actum eleemosynae ritè factum, postea ordinet ad inanem gloriam, non vitatur talis actus, quia hoc provenit ex malitia ordinantis, non ex ipsa eleemosyna.

S. II.

Secunda difficultas enodatur.

Dico secundò: Intentio boni finis non excusat malitiam pravae electionis: unde ea quae sunt intrinsece mala, ut mendacium, furtum, homicidium, &c. ex nullo bono fine honestari possunt.

Est contra Cassianum Collat. 17. cap. 18. ubi approbare videtur sententiam Abbatis Joseph, dicentis licitum esse mentiri propter aliquem bonum finem, ut ad tuendam vitam proximi, vel aliquod grave damnum evitandum. Unde cap. 17. sic ait: *Quando igitur grave aliquid imminet de veritatis confessione discrimen, tunc mendaciorum sunt recipienda perugia.* Idem sensisse videtur Author operis imperfecti super Matthaeum, ad illa verba cap. 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere; & alij quos refert Sixtus Senensis lib. 5. Biblioth. annot. 23.* Quae sententia à SS. Patribus, Theologis, & Iurisperitis damnatur tanquam erronea: Augustinus enim in libro contra mendacium, cap. 1. multis locis sacrae Scripturae mendacium nunquam posse honestari ostendit. Idem docet Gratianus in decreto 22. qu. 2. Et Alexander III. in cap. *super eo* de usuris, respondens Panormitano Episcopo, sic ait: *Scriptura sacra prohibet pro alterius vita mentiri.* Videtur etiam potest S. Thomas 2. 2. qu. 110. art. 3. ubi haec scribit: *Quod est secundum se malum ex genere, nullo modo potest esse bonum & licitum; quia ad hoc quod aliquid sit bonum, requiritur quod omnia rectè concurrant; bonum enim ex integra causa, malum verò est ex singularibus defectibus, ut Dionysius dicit 4. cap. de Divin. nomin. Men-*

dacium autem est malum ex genere; est enim actus **A** cadens super indebitam materiam: cum enim voces naturaliter sint signa intellectuum, innaturale est & indebitum quod aliquis voce significet id quod non habet in mente: unde Philosophus dicit in 4. Ethic. quoddam mendacium est per se pravum & fugiendum. Quibus verbis S. Doctor conclusionem nostram & docuit, & probavit. Potestque confirmari ex eo quod communiter dicitur: *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona*: ex quo patet quod intentio boni finis nunquam excusat malitiam pravæ electionis.

S. III.

Solvuntur objectiones.

15. **P**LURES tamen & difficiles contra istam conclusionem ex Scriptura & SS. Patribus fieri possunt instantiæ. Primò obijci solent verba illa Salvatoris Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit*. Ubi nomine oculi significatur intentio; nomine verò corporis, opus ex illa profectum: quia intentio se habet ad electionem, ut forma ad materiam, & anima ad corpus. Unde sensus est, quod si intentio fuerit recta, & circa finem honestum, reliquum totius operis honestatem habebit. Idem significari videtur cap. 7. verbis istis: *Non potest arbor bona malos fructus facere*: nam etiam per arborem bonam, plures ex SS. Patribus intelligunt bonam intentionem, quæ ut arbor producit fructus electionum: Ergo quandiu homo bonam intentionem habet, non potest malam habere electionem, aut aliquid malum facere. Quare Augustinus præfat. in Psal. 31. ait: *Bonum opus intentio, intentionem fides dirigit: non valde attendas quid homo faciat, sed quid cum facit aspiciat*. Et Ambrosius lib. 1. officiorum cap. 30. dicit, *Affectus tuus nomen imponit operi tuo*: quasi totum opus ex sola intentione judicari & æstimari debeat.
16. Respondeo primò, admissò nomine oculi, & arboris, significari intentionem, & nomine corporis, ac fructus electionem, seu quodcumque opus ex ea sequutum; & etiam concessò actum, qui ex intentione bona, quatenus tali, proficitur, non posse esse malum, nihil inde contra nos: quia ut conclusione præcedenti ostendimus, intentio eo ipso quod sit causa pravæ electionis, vitiatur, & efficitur prava; unde non est bona, sed mala, non ratione finis sumpti secundum se, sed ratione mediij quo talis finis obtineri intenditur, atque ad eò ratione finis reduplicativè ut consequibilis per tale medium: sicut enim secundum se malum est, velle furari, aut mentiri, ita est malum velle dare elemosynam ex furto, aut velle tueri vitam mendacio. Solutio est D. Thomæ, Abulensis, & Cajetani, super citatum caput 6. & 7. Matthæi.
17. Respondeo secundò ex Augustino lib. de opere Monachorum cap. 26. & Bernardo lib. de præcepto & dispensatione cap. 17. per oculum simplicem non debere intelligi quamcumque bonam intentionem, sed eam solum quæ fide dirigitur, & charitate informatur; ex hac enim planum est non sequi per se opus malum, quia *charitas non agit perperam*, ut ait Apostolus: & de hac intentione seu affectu per charitatem informato, & per fidem regulato, debent intelligi verba Augustini, & Ambrosij, in objectione adducta.
- Adde etiam pro secundo testimonio, nomine arboris, posse intelligi voluntatem, non præcisè

ut intendentem, sed ut eligentem: quia sicut non radix, sed arbor est, quæ immediatè producit fructum; ita non intentio, sed electio est, quæ immediatè procedit ad opus. Quæ expositio est D. Thomæ in 2. diff. 40. qu. 1. art. 2. ad 1.

Objicitur secundò: Multi actus de se mali & peccaminosi, à Scriptura & SS. Patribus ex bono sine excusantur: Ergo intentio boni finis tollit malitiam pravæ electionis. Antecedens probatur tum in mendacio, tum in homicidio: nam Genesis 20. Abraham dixit de Sara uxore sua, quod esset foror ipsius; & tamen non peccavit, ut dicunt S. Augustinus lib. 12. contra Faustum cap. 34. & S. Chrysostomus homil. 52. super Genesim, quia id dixit ad salvandam propriam vitam. Iacob mentitus est patri suo, dicens se esse primogenitum ejus Esau: & tamen solum ob intentionem bonam excusari potest, quia scilicet hoc dixit ad obtinendam patris benedictionem. Iudith in pluribus Holoferni mentita est: & tamen videtur non peccasse, quia id fecit ad salvandum populum suum. Item obstetrices Ægyptiæ mentitæ sunt Pharaoni: quæ tamen non videntur peccasse, quia id faciebant ad impedienda homicidia parvulorum: unde dicitur Exodi 1. *Bene fecit Deus obstetricibus*: constat autem Deum non remunerare peccata. Idem probatur de homicidio: nam Exodi 2. Moyses occidit Ægyptium autoritate propria; & ex bona intentione liberandi proximum suum, excusatur. Judicum 16. Sanson seipsum occidit cum multis Philisthæis, columnas templi concutens: & tamen non peccavit, quia ex zelo Dei id fecit, ut Philisthæos inimicos populi Dei occideret: unde ab Apostolo inter Sanctos connumeratur, ad Hebræos 11. Beata etiam Apollonia. Spiritus Sancti igne succensa, in rogum se projecit, ut narrat ejus historia. Scribit etiam D. Ambrosius lib. 3. de virginibus, Pelagiam Virginem præcipitem se dedisse in flumen, ne à persequente milite violaretur. Idemque laudabiliter fecisse tempore persecutionis aliquas sanctas fœminas, ut invasores suæ pudicitie effugerent, refert S. Augustinus lib. 1. de Civit. cap. 6. Propter quod dicit Hieronymus super cap. 1. Jonæ: *Quod non licet propria se occidere manu, absque eo ubi castitas periclitatur*: Ergo sentit quod ex bona intentione servandi castitatem purgatur malitia homicidij.

Respondeo negando Antecedens. Et ad illa quæ afferuntur pro mendacio excusando, in primis dico, Scripturam multorum mendacia referre, sed non ea approbare, aut excusare: unde quando obstetrices mentitæ sunt Pharaoni, pro illo mendacio non sunt remuneratæ à Deo, sed pro timore quem habuerunt erga Deum, propter quem infantes Hebræos noluerunt occidere, ut ait D. Thomas 2. 2. qu. 110. art. 3. ad 2. & patet ex illo Exodi 1. *Quia timuerunt obstetrices Deum, edificavit illis domos*.

Secundò dico, Abraham non fuisse mentitum, cum dixit Saram esse sororem suam: quia verè foror erat ex parte patris, quamvis non ex parte matris, ut dicitur Genes. 20. licet voluerit tacere quod esset uxor: unde Augustinus dicit in quaestionibus super Genesim, quod Abraham, dicens Saram esse suam sororem, *veritatem voluit celari, & non mendacium dici*. De Iacob etiam dicendum est, ipsum non fuisse mentitum, dicendo Patri, *Ego sum primogenitus tuus Esau*: tum quia primogenitus illius de jure ei debebatur, & sic se appellabat Esau, non in

persona, sed in iure, sicut Joannes dictus est A Elias, non in persona, sed in spiritu: tum etiam quia loquebatur prophetice & in sensu mystico, ut scilicet designaret quod minor populus, scilicet Gentilium, substituendus erat loco majoris, scilicet Iudæorum. Unde ait D. Thomas loco citato in resp. ad 3. *Quod in Scriptura sacra inducuntur aliquorum gesta, quasi exempla perfecte virtutis, de quibus non est asserendum eos fuisse mentitos: si qua tamen in eorum dictis appareant, que mendacia videantur, intelligendum est ea figuratim & prophetice dicta fuisse.* Iudith quoque in verbis quæ Holoferni dixit, cum magna cautela & prudentia locuta est, & aliquibus amphibologiis, non tamen mendaciis, voluit eum decipere; sicut cum dixit, quod duceret illum per mediam Hierusalem, & ne unus canis latraret contra illum, nam revera illum adductura erat per mediam Hierusalem, sed mortuum, non vivum, deferendo caput ejus &c. Quod si in aliquo verbo fortassis mentita est, non ex eo laudatur, sed ex charitate & affectu ad salutem populi.

Ad id quod dicitur de homicidio, respondeatur quod si Moyses est excusandus in occisione illius Ægyptij, dicendum est id fecisse, vel ex inspiratione Dei, qui ad hoc ei auctoritatem tunc dedit; vel ob justam proximi defensionem, quia videbat fratrem suum seu proximum injustè ab illo Ægyptio affligi & opprimi, & non erat alia via defendendi ipsum, quàm invasorem occidendo. Ad casum de Sanfone dicimus, illum Spiritu Sancto instigante id fecisse, atque adeo licitè, ut docent S. Augustinus 1. de Civit. cap. 21. & 26. & D. Thomas 2. 2. quæst. 64. art. 5. ad 4. Idem dicendum de illis sanctis fœminis, quæ tempore persecutionis seipsas occiderunt, aut in flumen precipitarunt, ut invasores suæ pudicitia effugerent, ut ibidem tradit S. Doctor.

Solum difficultas est in verbis Hieronymi, quibus videtur docere, licitum esse seipsum occidere ad servandam castitatem. Duplex tamen huic testimonio potest adhiberi responsio. Prima est, Hieronymum solum velle, licere se occidere propter periculum castitatis, quando id fit ex instinctu Dei, qui frequentius aut certius adesse solet, cum intervenit periculum castitatis, quàm in aliis casibus. Secunda est, sensum S. Hieronymi esse, non licere propria perire manu, etsi castitas periclitetur. Nam dictio *absque*: non semper sumitur exclusivè, sed aliquando affirmativè & copulativè, ut patet ex illo Cant. 4. *Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es! Oculi tui columbarum: absque eo quod intrinsicè latet.* Ubi dictio *absque* non excludit quod intrinsicè latet à pulchritudine, cum legamus Psalm. 44. *Omnis gloria ejus filia Regis ab intus*: sed sensus est, etiam pulchra es, præcipuè in his quæ latent.

Ex dictis inferes, errasse, & graviter peccasse Origenem; qui ut refert Nicephorus lib. 1. histor. cap. 32. post multa perpessa supplicia pro fide Christi, postmodum pro servanda castitate, ne videlicet juvenis quidam Ethiops abuteretur illo, fidem exterius negavit.

S. IV.

Tertia difficultas expeditur.

Dico tertio: Intentio boni finis diminuit malitiam pravæ electionis. Ita communiter docent Theologi contra Almainum, Loricam, & paucos alios.

Tom. III.

Probatum conclusio ex communi omnium, non solum Theologorum, sed etiam fidelium consensu: omnes enim sibi persuasum habent; minus peccatum esse, mentiri ad tuendam vitam proximi, vel aliquod grave malum vitandum, quàm sola libidine mentiendi. Unde D. Thomas 2. 2. qu. 110. art. 2. sic habet: *Quantò bonum intentum est melius, tantò magis minuitur culpa mendacij.* Idem docet Gratianus Can. primum 22. qu. 2. ubi ait: *Mendacium tantò esse levius, quantò meliorem habet finem.* Similiter nullus fidelium est, qui non existimet eum qui furatur ad dandam eleemosynam, minus peccare, quàm qui furatur ex cupiditate pecunie, juxta illud Augustini: *Pejore est qui concupiscendo, quàm qui miserando furatur.*

Ratio etiam id suadet: Tum quia qui furatur ad dandam eleemosynam, habet voluntatem minus deordinatam & minus affectam peccato; cum non habeat pro motivo furtum ut est malum, sicut alter, sed ut induit apparenter quandam speciem boni honesti: Tum etiam quia furtum est ab ipso minus volitum; cum non sit volitum propter se, sed tantum propter aliud, in quod primario, principalius, & ultimè tendit affectus: Sed malitia moralis minuitur, cum minuitur ratio voluntarij: Ergo &c.

Confirmatur: Sicut circumstantia aggravat peccatum, ita & illud diminuit, ut docet D. Thomas infra qu. 73. art. 7. Sed intentio finis est una ex circumstantiis: Ergo sicut aggravare, ita & diminuire potest peccatum.

S. V.

Solvuntur objectiones.

OBIECTIOES primò: Omnis finis, quantumvis sit bonus secundum se, tamen si moveat efficaciter ad malum medium, vitiat, & efficitur malus, ut §. 1. vidimus: Ergo non minuit, sed potius auget malitiam pravæ electionis. Patet consequentia: nam illud quod est malum, non minuit, sed potius auget malitiam. Unde Augustinus lib. 50. homiliarum, homil. 7. relatus cap. forè 14. qu. 5. ait: *Quod hæc cogitatio, volo furari à divitibus, ut de pauperibus, diaboli calliditate suggeritur; nam si torum quod abstulit tribuat, auget potius peccatum quàm minuat.*

Confirmatur: Qui furatur ad dandam eleemosynam, constituit ultimum finem in eleemosyna, & non tantum in furto, cum propter eleemosynam faciendam, transgrediatur præceptum divinum non furandi, & à Deo ut ultimo fine avertatur: Ergo gravius peccat propter intentionem talis finis.

Ad objectionem respondeo, quod licet intentio eleemosynæ, ex qua imperatur malum medium, sit mala in individuo, habet tamen speciem boni, & ex objecto est bona: unde ex hac parte potest minuire malitiam pravæ electionis; non quidem per se, seu per introductionem aut admixtionem alicujus bonitatis, cujus prava electio capax non est, nec actus intentionis vitiat, à mala electione potest illam communicare; sed per accidens, quatenus scilicet intentio eleemosynæ facit furtum esse minus voluntarium, & minus per se intentum. Sicut passio antecedens, & inducens ad actum malum, licet sit mala, minuit tamen peccatum, quia facit illud minus voluntarium.

Ad locum verò Augustini duplex potest ad-

li ij

22

23

24

25

26

27

hiberi solutio. Prima est, Augustinum solum vel-
le quod ille qui furatur, & dat eleemosynam ex
re furto sublata, gravius peccat per accidens,
quatenus scilicet reddit se impotentem ad fa-
ciendam restitutionem, ex quo nova injuria fit
vero domino; & hoc innuunt verba illa: *Si to-
rum quod abstulit tribuat*. Verum hæc impoten-
tia non oritur ex ipsa eleemosyna, quatenus elee-
mosyna est, sed ex eo quod ille qui furatur, non
habet unde reddat, quod utique eodem modo
sequeretur, si rem furatam, non in eleemosynam,
sed in ebrietatem, scortationem, aut aliam rem
impenderet: unde eleemosyna non per se, sed
per accidens tantum influit in illam impoten-
tiam restituendi, subindeque per accidens tan-
tum auget peccatum.

Secundò hæc verba, *auget potius peccatum
quam minuat*, explicari possunt de augmento
malitiæ, non quantum ad gravitatem, sed quan-
tum ad numerum peccatorum: ibi enim Augu-
stinus agit contra hæreticos, existimantes lici-
tum esse facere mala ut veniant bona, sicque lici-
tum esse furari ad dandam eleemosynam; & ut
talem errorem destruat, docet peccatis etiam
bona intentione factis, augeri numerum pecca-
torum; nam cum talia peccata, etiam si minora
sint peccatis mala intentione factis, revera pec-
cata sint, & bona intentione non totaliter excu-
sentur, ut s. præcedenti docuimus, illis multi-
plicatis, non minuitur, sed potius augetur nume-
rus peccatorum.

28. Ad confirmationem dicendum cum Cajeta-
no 2. 2. qu. 148. art. 4. dupliciter aliquid posse
habere rationem ultimi finis respectu peccatoris;
primò ut quod, tanquam rem quæ ut ultimus
finis appetitur; secundò ut quo, tanquam ra-
tionem propter quam in illa re ratio ultimi finis
constituitur: v. g. femina respectu luxuriosi ha-
bet rationem ultimi finis ut quod, quia est res
quæ ut ultimus finis ab eo appetitur; ejus verò
pulchritudo, quæ est ratio movens & inducens
impudicum, ad hoc ut avertat se à Deo ut ultimo
fine, & ad talem creaturam se convertat, habet
rationem ultimi finis solum ut quo. Quod ergo
habet rationem ultimi finis primo modo, non
minuit, sed auget malitiam peccati: id verò
quod tantum secundo modo est ultimus finis, po-
test malitiam peccati seu prave electionis mi-
nuere, non quidem ex ea parte quæ malum est,
vel inducens ad malum, sed quatenus aliàs se-
cundum se induit rationem boni, & facit actum
esse minus voluntarium: unde cum isto secundo
modo eleemosyna habeat rationem ultimi finis,
quando movet ad furandum, non auget, sed mi-
nuat malitiam furti.

29. Objicies secundò: Si aliquis ex malo fine eli-
gat aliquod medium bonum, v. g. ex intentione
adulterij eligat ire ad Ecclesiam, vel dare elee-
mosynam, ex bonitate talis medij electi non mi-
nuat, sed potius augetur peccatum malæ in-
tentionis; cum tunc ex majori inclinatione in
pravum illum finem feratur: Ergo pariter boni-
tas finis intenti non minuit, sed auget malitiam
prave electionis. Consequentia patet à pari-
tate rationis: nam sicut finis est circumstantia
electionis, ita e converso electio est circumstan-
tia intentionis: Ergo si una non minuit mali-
tiam, licet sit circa objectum bonum, alia pariter
eam non minuet, quamvis sit circa objectum ho-
nestum.

30. Respondeo concessio Antecedente, negando

A consequentiam, & paritatem. Ratio discrimi-
nis est, quia finis est circumstantia *extrin-*
secuta, movens voluntatem ad eligendum, eique præbens ratio-
nem formalem volendi; unde ex bonitate rei in-
tenta potest minuere malitiam prave electionis,
minuendo voluntarium pravam, ut antea expo-
suvimus: medium autem seu electio est circum-
stantia *quid* respectu intentionis, & se habet ut
ejus effectus, & ut quid consequens ad ipsam;
unde et si medium sit bonum ex objecto, non mi-
nuitur malitia prave intentionis, sed potius to-
ta malitia intentionis, redundat in ipsum me-
dium, tanquam in ejus effectum, omnemque
ejus bonitatem destruit.

ARTICVLVS II.

*Virum voluntas humana, ut recta sit, debeat
conformari divinæ, non solum in volito for-
mali, sed etiam in volito materiali?*

S. I.

Quibusdam præmissis difficultas resolvitur.

NOTANDVM primò: Quod licet prima
regula humanorum actuum, quæ est lex æ-
terna, præcipue consistat in dictamine intellectus
divini; quia tamen efficaciam & vim obligandi
sumit à voluntate divina, D. Thomas hic art. 9.
inquirat utrum bonitas voluntatis humanæ de-
pendeat ex conformitate ad voluntatem divi-
nam? Et respondet affirmativè: quia (inquit)
unumquodque rectum & bonum est, in quantum
attingit ad propriam mensuram: prima autem
humanæ voluntatis regula seu mensura est divi-
na voluntas; cum illa sit ipsa sanctitudo & sancti-
tas per essentiam, & summum bonum, ac ultimus
finis: Ergo ad hoc quod voluntas hominis sit bo-
na, requiritur quod conformetur voluntati divi-
næ. Unde Augustinus in Psal. 32. exponens illum
versiculum, *Rectos decet collaudatio*, ait: *Re-
ctum cor habet qui vult quod Deus vult.*

D Notandum secundò ex eodem S. Doctore art.
10. ejusdem quæstionis, quatuor modis intelligi
posse, voluntatem nostram conformari divinæ in
operando, secundum quatuor causarum genera.
Primò in genere causæ finalis, in quantum volun-
tas nostra vult propter eundem finem, propter
quem divina. Secundò in genere causæ formalis,
quia nimirum eadem est, saltem analogicè,
utriusque forma: & hanc habet quando operatur
ex charitate, quæ est analogia divinæ dilectionis,
ex qua Deus semper operatur, participatio. Ter-
tiò in genere causæ efficientis, quatenus Deus
vult aut permittit nostram voluntatem velle
quod vult, & eam ad volendum applicat; & hoc
modo semper voluntas nostra conformatur divi-
næ; quia semper vult quod Deus efficaciter de-
cernit, aut permittit eam velle, ut fuse ostendi-
mus in tractatu de voluntate Dei, agentes de effi-
cacia divinorum decretorum. Denique in genere
causæ materialis: & hæc conformitas desumitur
ex parte objecti, quod se habet ut materia circa
quam; unde reperitur in nostra voluntate, quan-
do vult idem objectum quod divina. Quod ut
magis declaretur.

Notandum est tertio, ex qu. 23. de veritate
art. 7. *In objecto voluntatis duo esse consideran-
da: unum quod est quasi materiale, scilicet ipsa*

res volita; aliud quod est quasi formale, scilicet ratio volendi, quæ est finis: sicut in objecto visus color est quasi materiale, lux verò quasi formale, quia per eam efficitur color visibilis actu; & sic ex parte objecti duplex conformitas inveniri potest, una ex parte voliti, ut quando homo vult aliquid quod Deus vult; alia ex parte rationis volendi, sive ex parte finis, ut cum aliquis propter hoc vult aliquid propter quod Deus &c. Hæc appellatur conformitas in volito formali; illa verò dicitur conformitas in volito materiali. Inquirimus ergo, an duplex hæc conformitas cum voluntate divina ad rectitudinem voluntatis humanæ requiratur? Pro resolutione

34. Notandum quartò, seu potius supponendum, quòd quando divina voluntas circa aliquod materiale volitum in particulari non innotescit nobis, non tenemur ei conformari. Unde ante cognitam divinam voluntatem Beati Angeli inter se pugnant & contrariantur, ut dicitur Danielis 10. Et Ecclesia, quia divinæ providentiæ & prædestinationis secreta ac decreta ignorat, orat pro omnibus fidelibus ut salutem consequantur æternam; quamvis plures ex illis sint reprobi, quibus Deus non vult conferre vitam æternam. Item David laudatus est à Domino, eò quòd cogitaverat ædificare ipsi templum (quod tamen non erat conforme divinæ voluntati, quæ disposuerat ut non ipse, sed filius ejus Salomon templum ei ædificaret) quia David talem divinæ voluntatis dispositionem ignorabat. Solum ergo difficultas est, an quando divina voluntas circa aliquod materiale volitum in particulari nobis innotescit, teneamur ipsi conformari. Tripliciter autem potest nobis innotescere & manifestari, scilicet per revelationem, per præceptum, vel per operationem: nam eo ipso quod Deus aliquid revelat, præcipit, vel operatur ad extra immediatè per seipsum, aut mediantibus causis secundis, ab ipso volitum esse constat: unde præceptum & operatio ad extra inter signa divinæ voluntatis numerantur.

35. Denique supponendum est, quod etiam si divina voluntas sit nota quocunque ex his tribus modis, non tenemur ei conformari secundum appetitum sensitivum, vel voluntatem ut est natura, sed possumus ei dissentire, & velle oppositum: v. g. licet infirmus ex effectu evidentè cognoscat voluntatem Dei esse ut infirmetur, non tenetur tamen secundum appetitum sensitivum complacere sibi in illa infirmitate, & eam appetere; quoniam appetitus sensitivus naturaliter refugit nocivum & destructivum suppositi, & hæc inclinatio bona est, & à Deo; & idem dicendum de voluntate ut natura, quæ etiam respicit bonum totius suppositi. Unde Christus in hortu olivarum tristabatur, & refugiebat mortem, secundum appetitum sensitivum, & secundum voluntatem ut natura erat, & inclinatio totius suppositi, cum de nostræ naturæ communionem dicebat: *Tristis est anima mea usque ad mortem. Pater si possibile est transeat à me calix iste.* His pro resolutione difficultatis propositæ præmissis

Dico primò: Homo tenetur voluntatem suam divinæ conformare in volito formali, seu in fine. Conclusio est certa, & à nemine negatur, nisi fortè ab illis qui admittunt opera in individuo indifferentia; hæc enim non tendunt in Deum, seu bonum divinum, tanquam in finem.

36. Probatur primò: Conformari voluntati divi-

næ in volito formali, est ipsi conformari in ratione communi & generali, propter quam Deus operatur, & quæ est bonum commune totius universi, secundum quod tale bonum ordinatur ad ipsum Deum, & ad ejus gloriam, ut ad finem: Sed voluntas humana non potest in hoc honestè & rationaliter discrepare à divina, ut patet: Ergo homo tenetur conformari voluntati divinæ in volito formali, saltem negativè, hoc est non discordare positivè ab illa in tali volito.

37. Probatur secundò ratione quam insinuat D. Thomas hic art. 10. in resp. ad 1. ubi ait: *Deus quicquid vult, vult sub ratione boni, & ideo quicumque vult aliquid sub quacumque ratione boni* (non apparentis, sed veri, ut explicat Caietanus) *habet voluntatem conformem voluntati divinæ, quantum ad rationem voliti.* Unde sic potest formari ratio: Ex hoc actus voluntatis humanæ conformatur voluntati divinæ in volito formali, quod tendit in bonum divinum, sicut voluntas divina, id est, tanquam in finem: Sed homo in omni sua operatione tenetur, virtualiter saltem & implicite, tendere in bonum divinum tanquam in finem: Ergo & conformari voluntati divinæ in volito formali. Major patet, Minor probatur. Quilibet actus humanus & deliberatus debet esse honestus & bonus moraliter, cum nullus possit dari actus humanus indifferens in individuo, ut disputatione præcedenti ostendimus: Sed omne opus moraliter bonum, ex se & ex natura sua tendit in Deum, seu est propter bonum divinum tanquam propter finem ultimum; cum procedat à Deo ut primo principio, & sit quædam participatio bonitatis divinæ: Ergo homo in omni sua operatione tenetur, virtualiter saltem & implicite, tendere in bonum divinum tanquam in finem. Dixi *virtualiter saltem & implicite*, quia homo non tenetur actu formali & expresso omnes suos actus in bonum divinum tanquam in finem ultimum referre, sed sufficit quod velit operari propter bonum honestum, quod ex propria natura tendit in bonitatem divinam, nisi impedimentum malæ circumstantiæ apponatur.

Dico secundò: Homo non tenetur conformari voluntati divinæ in volito materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto vel prohibitionem manifestatur. Est contra Alensem, D. Bonaventuram, Nominales, & alios antiquos Theologos, quos refert & citat Ildephonsus hic disp. 214. dubio 3.

38. Probatur primò ex D. Thoma, qui expressissimè docet hanc conclusionem, multis in locis, præsertim hic art. 10. ubi ait: *Voluntas humana tenetur conformari divinæ in volito formaliter; tenetur enim velle bonum divinum & commune, sed non materialiter.* Et qu. 23. de verit. art. 8. in corp. *Divinæ (inquit) voluntati simpliciter in fine conformari tenemur; in volito autem non nisi secundum quod illud volitum consideratur sub ordine ad finem: qui quidem ordo semper debet nobis meritiò displicere secundum aliquam aliam considerationem, utpotè secundum quod in contrarium finem est ordinabile.* Quibus verbis rationem fundamentalem nostræ conclusionis insinuat, quæ potest sic breviter proponi. Eadem res volita, quæ est objectum materiale voluntatis, potest esse bona secundum rationem universalem, & mala secundum rationem particularem: Ergo potest simul esse rectè volita à Deo ut authore & provisoro universali, & nolita

ab homine ut causa particulari. Consequentia A patet: quia tam voluntas quæ vult rem ut habet rationem boni, quàm quæ non vult illam ut habet rationem mali, bona est. Antecedens probatur: nam, ut inquit S. Thomas, *Voluntas fertur in suum objectum, secundum quod à ratione proponitur: contingit autem aliquid à ratione considerari diversimodè, ita quod sub una ratione est bonum, & secundum aliam rationem non bonum.* Unde si intellectus Dei, qui est creator & gubernator universalis omnium, proponat ejus voluntati aliqua objecta mala & disconvenientia, putà pestem, bellum, mortem, aut alias miseras & calamitates, ut conducunt ad manifestationem suæ justitiæ, aut misericordiæ, vel ad bonum & pulchritudinem universi, illa erunt bona & convenientia respectu voluntatis divinæ, mala autem & disconvenientia voluntati humanæ; quia intellectus humanus, cum sit particularis, ea non proponit sub ratione illa generali boni, sed ut mala & nociva proprio supposito cujus voluntas est inclinatio: Ergo &c.

39. Hæc ratio illustrari potest exemplo occisionis latronis, quæ secundum rationem universalem, & relationem ad bonum commune reipublicæ, quâ ratione eam considerat Judex, bona est; sicque Judex, dum vult occisionem latronis, quia justa est, bonam voluntatem habet: secundum rationem verò particularem, quatenus scilicet est privatio vitæ latronis, familiæ disconveniens, quâ ratione eam considerat uxor & filij ipsius, mala est, sicque voluntas uxoris, & filiorum, nolentium maritum, aut patrem occidi, est etiam bona. Cum ergo pariter eadem res, v. g. mors hominis, relata ad communem ordinem universi, vel propter ostensionem divinæ justitiæ, possit esse bona, mala verò respectivè ad filium hujus hominis, qui ejus patrocinio orbatus manet, & ad quem non attinet communis ordo universi, aut divinæ justitiæ; poterit simul justè & rationabiliter esse volita à Deo, & nolita ab homine. Unde Augustinus in Enchir. cap. 101. ait: *Aliquando bonâ voluntate homo vult aliquid, quod Deus non vult. Tanquam si bonus filius patrem velit vivere, quem Deus bonâ voluntate vult mori.* Similia habet Anselmus in libro de voluntate Dei, ad medium, & in libro de similitudinibus cap. 159. ubi hæc scribit: *Non semper debemus velle quod Deus vult, sed hoc debemus velle quod Deus vult nos velle debere. Vult enim Deus B. Martinum ab hac vita tollere: sed si ejus discipuli hoc tunc voluissent, crudeles exiissent, at noluerunt quod Deus noluit, sed voluerunt quod Deus voluit eos velle debere. & viam justitiæ tenuere.*

40. Confirmatur: Omnes res mihi molestas & nocivas scio in particulari esse factas à Deo, subindeque ab ipso volitas, ut venenum, ægritudinem, ardorem solis, combustionem ignis, muscas, pulices, culices, serpentes &c. & tamen non teneor omnia ista velle, quia molesta & nociva sunt; sed possum ac debeo ea fugere & vitare: Ergo non omni volito materiali teneor conformari, tamen si sciam in particulari esse volitum à Deo, sed possum illud respuere, & media ad illud vitandum inquirere, & adhibere.

41. Adverte tamen, quod quando aliquis adhibet hujusmodi media voluntati divinæ opposita, non debet id facere ex intentione repugnandi voluntati Dei, seu impediendi efficaciam & or-

dinationem ipsius providentiæ, aliàs peccaret; sed solum ut repellat à se id quod sibi nocivum & molestum est.

42. Adverte etiam me dixisse in conclusione, hominem non teneri conformari voluntati divinæ in volito materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto vel prohibitione manifestatur: quia hoc est discrimen inter voluntatem Dei præcipientem, vel prohibentem aliquid, & omnes alias, ut voluntatem beneplaciti, consilij, permissionis, quod hæc voluntas præcipiens, vel prohibens, habet annexam voluntatem obligandi hominem ad agendum vel non agendum aliquid, quod non habent aliæ voluntates. Unde D. Thomas 2. 2. qu. 104. art. 4. ad 3. ait: *Et si non teneatur homo velle quod Deus vult, semper tamen tenetur velle quod Deus vult eum velle: & hoc homini præcipue innotescit per præceptum divinum: & ideo tenetur homo in omnibus, divinis præceptis obedire.*

S. II.

Solvuntur objectiones.

43. **O**BJECTIONES primò contra secundam conclusionem: D. Thomas in 1. dist. 48. qu. unica art. 4. docet, quod licet voluntas ut natura, & appetitus sensitivus, possint fugere id quod Deus vult, deliberatâ tamen voluntate tenentur conformari divinæ voluntati in volito. Ubi loquitur apertè de volito materiali: nam respectu voliti formalis non habet locum appetitus sensitivus, aut voluntas ut natura, cum non possint attingere finem propter quem Deus operatur. Et qu. 23. de verit. art. 8. ad 3. ponit differentiam inter voluntatem Prælati & Dei, atque, *Quod voluntas Prælati non est regula nostræ voluntatis, sicut divina voluntas, sed præceptum ejus.* Ergo juxta D. Thomam ista obligatio conformandi nos divinæ voluntati, non est regulanda per præceptum, sed per simplicem voluntatem.

44. **D** Propter hæc testimonia Conradus hic super art. 10. & Suarez tract. 3. disp. 11. sect. ultimâ, existimant S. Thomam esse in ea sententia, quod voluntas humana deliberata, tenetur conformari divinæ in volito materiali. Verùm cum S. Doctor tam clarè & perspicuè locis supra adductis sententiam nostram expresserit, de ejus mente non est dubitandum, sed ista loca debent juxta ea quæ in aliis expressè docet exponi. Unde ad primum dicendum est, D. Thomam loqui de voluntate deliberata, ut sequitur cognitionem apprehendentem rationes superiores & divinas; quam voluntatem contraponit appetitui sensitivo, & voluntati ut est natura, quæ non respiciunt superiores rationes, & motiva, quibus divina voluntas movetur, sed solum particulares & proprias, quæ sibi naturales sunt: sic autem accipiendò voluntatem, tenemur conformari voluntati divinæ in volito etiam materiali; quia tunc volitum illud non consideratur secundum se & absolutè, sed prout stat sub ordine ad finem, ad quem Deus illud ordinat, subindeque ipsum volitum formale, id est motivum ipsius voluntatis divinæ, involuit.

45. Ad secundum respondetur, D. Thomam loqui de voluntate divina pro volito formali: quia dicit voluntatem Prælati non esse regulam nostræ voluntatis, sicut est voluntas divina, sed præceptum ejus: constat autem voluntatem divi-

nam esse regulam, non ratione voliti materialis, sed ratione voliti formalis, quia formalis ratio volendi in Deo est ipsa iustissima rerum omnium dispositio, cui semper tenemur conformari: ratio autem formalis quæ movetur prælarus, est particularis quædam ratio & dispositio, cui subditus non tenetur conformari, nisi adsit præceptum.

46. Objicies secundò: Nos petimus in oratione dominica, ut fiat voluntas Dei in terra sicut in cælo: At in cælo Beati conformantur voluntati divinæ, non solum in volito formali, sed etiam in materiali, ut concedit D. Thomas hinc art. 10. ad 1. Ergo & in terra debent viatores voluntatem suam conformare divinæ, etiam in volito materiali: maximè cum voluntas Dei in omni suo volito sit iustissima, & rectissima, & volitum divinum, utpote primum in tali genere, sit regula, & mensura cæterorum. Adde quod ad perfectam amicitiam requiritur concordia voluntatum, seu quod amici habeant idem velle & nolle. Denique 1. Regum 16. Dominus increpavit Samuelem, eò quod lugeret Saülem, quem ipse reprobaverat, dicens: *Vsquequò ruges Saül, cum ego projecerim eum ne regnet?* Sed non est credibile Prophetam tunc discordasse à voluntate Dei in volito formali (esset enim opponere se divinæ providentiæ, & peccatum mortale) sed solum in volito materiali, ex amore Saülis, quem ipse in regem unxerat: Ergo non solum in volito formali, sed etiam in materiali, tenemur conformari voluntati divinæ.

47. Respondeo hæc verba orationis dominicæ, *fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra*, vel esse intelligenda de voluntate præceptivæ; & per eam nos petere à Deo, ut in omnibus in terra divinis obtemperemus præceptis, sicut Beati in cælo semper obediunt Deo in omnibus, ut ex Augustino exponit S. Thomas in Catena, super hæc verba, & 2. 2. qu. 83. art. 9. ad 1. & 1. par. quæst. 19. art. 11. Vel si sit sermo de voluntate Dei respectu cujuscunque voliti, solum denotare nos debere conformari divinæ voluntati in quocunque volito, non secundum se & absolute, sed prout stat sub ordine ad finem ad quem Deus illud ordinat, vellege ut ordo divinæ voluntatis in omnibus impleatur. Quod verò in patria omnes conformentur divino volito etiam materiali, est propter illius statûs perfectionem, ubi cognitâ Dei voluntate, operantur solum secundum rationes æternas & superiores, & sub illo motivo quo Deus vult res illas: sed nobis operantibus juxta particulares & temporales rationes, licitum est velle oppositum secundum illas rationes, imò aliquando ad id tenemur, ut infra patebit.

48. Neque obstat quòd voluntas Dei in omni suo volito sit iustissima & rectissima: tum quia non tenemur velle omne quod justum & rectum est, nisi adsit præceptum: tum etiam quia cum voluntas Dei sit altioris & universalioris ordinis, & respiciat ea quæ vult sub universaliori motivo, quàm voluntas creata, aliquando id quod justum & rectum est respectu Dei, ut universalis provisoris, non est justum nec rectum respectu cause particularis, ut patet in permissione peccatorum, & damnatione reproborum, quæ Deus rectè & justè vult, & quæ ego velle non possum, quia voluntas mea operatur secundum rationes particulares, & ad me non pertinet gubernatio universi.

A Non obest etiam quòd voluntas nostra debeat conformari primo volito, quod est regula & mensura cæterorum: nam ut ait D. Thomas qu. 24. de verit. art. 8. ad 3. ex his quæ proposuerat in argumento, sed contra: *Primum volitum à Deo, quod est mensura & regula omnium aliorum volitorum, est finis voluntatis ejus, scilicet sua bonitas; omnia enim alia non vult, nisi propter hunc finem; & ideò dum voluntas nostra divina voluntati conformatur in fine, ad primum volitum omnia volita nostra regulantur.*

Ad id quod additur de lege perfectæ amicitie requirentis concordiam voluntatum, respondet similiter in resp. ad 2. *Quòd amicitia consistit in concordia voluntatum magis quoad finem, quàm quoad ipsa volita: plus enim esset amicus febricitanti medicus, qui ei vinum negaret propter desiderium sanitatis, quàm si vellet ejus desiderio satisfacere de vini potatione, in periculum sanitatis.*

Deinde dico, non eodem modo loquendum esse de legibus amicitie cum Deo, & cum hominibus: nam voluntas Dei est universalissima, & complectitur omnia; unde non solum vult aliquid fieri, sed etiam vult aliquid illi rei contrariari & in oppositum conari: quare cum Deo implet leges amicitie, non solum qui vult aliquid quod à Deo volitum & factum est, sed etiam qui rei illi contrariatur, & conatur ad oppositum (reclusò præceptò) quia id totum complectitur voluntas talis amici.

Ad aliud de Samuele, lugente Saülem, respondeo, verba illa non dici per modum increpationis, quasi peccaverit Samuel lugendo Saülem, sed per modum repulsæ orationis ejus: quia in hoc non erat exaudiendus Samuel pro Saüle; cum Deus decrevisset eum abjicere.

Objicies tertio: Homo tenetur conformari volito divino formali, ut diximus in prima conclusione: Ergo & materiali. Probatur consequentia: quia volitum Dei formale non reperitur in abstracto, sed in concreto, & applicatum isti vel illi materiæ: Ergo si homo tenetur conformari volito divino formali, tenetur etiam materiali & particulari volito conformari.

Respondeo concessò Antecedente, distinguendo Consequens: debet conformari volito materiali, secundum se & absolute, nego: ut subest formali, & stat sub ordine ad finem, concedo. Solutio est D. Thomæ loco supra adducto ex qu. 23. de verit. art. 8. ubi ait: *Divine voluntati simpliciter in fine conformari tenemur in volito autem non, nisi secundum quod illud volitum consideratur sub ordine ad finem.* & c. Unde ibidem in resp. ad 4. & 5. docet quòd hoc modo voluntas humana Christi, & B. Virginis, conformis fuit voluntati divinæ volenti Christum mori: nam quamvis Christus, dicens Matth. 26. *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste*, & B. Virgo dolens de Filij morte, nolent passionem illam in se consideratam, volebant tamen illam, ut erat volita à Deo ob redemptionem generis humani, & prout stabat sub ordine divinæ voluntatis & providentiæ.

Ad complementum hujus questionis quæres, an licet homo non teneatur semper conformari voluntati divinæ in volito materiali, id tamen semper licitum & laudabile sit?

Respondeo id quidem regulariter loquendo esse bonum & laudabile; interdum tamen non licere, sed esse malum & peccatum.

Prima pars patet: Tum quia bonum & laudabile est quod nos viatores, quantum possibile fuerit, conformemur in operando Beatis: At Beati non solum in volito formali, sed etiam in materiali conformantur voluntati divinæ: Ergo talis conformitas, regulariter loquendo, est bona & laudabilis; imò veluti quædam imago & expressio, seu prægustatio & participatio futuræ beatitudinis. Tum etiam quia cum voluntas Dei sit prima regula totius sanctitatis, tantò magis homo perficitur & sanctificatur, quantò intimius divinæ voluntati jungitur. Adde quod in tali conformitate consistit perfectissimum exercitium charitatis, ut ostendunt Gratenensis, Rodriguez, & alij Doctores mystici. A

55. Secunda verò pars suadet: Licet quodlibet volitum materiale Dei, comparatione ad ipsum Deum ut generalem providorem, & universi gubernatorem, semper sit melius, non tamen respectu nostri: quia nos aliquando tenemur attendere ad rationem aliquam particularem præcepti, vel nocuenti proximi, vel scandali; & sic sæpe erit conveniens quod sub illis rationibus particularibus, non ipsum, sed oppositum profequamur.

56. Confirmatur: Si quis videat patrem suum mori, & mori in peccato mortali, & per consequens esse damnatum, ex ipso opere videt id esse voluntatem Dei, aliàs non sic eveniret: Sed non est bonum & laudabile quod filius velit mortem & damnationem æternam patris, imò ex charitate & pietate tenetur ei velle & procurare vitam & salutem æternam: Ergo tunc non est bonum & laudabile convenire cum voluntate divinæ in volito materiali, secundum se & absolute sumpto. Quod addo: quia si tale volitum consideretur ut subest rationi formali sub qua volitum est à Deo, bonum est illi conformari; omne enim volitum à Deo, sub illa ratione sub qua est ab ipso volitum, justum & sanctum est: unde Beati in cælo qui operantur solum secundum rationes æternas & superiores, & nihil volunt nisi sub eo motivo sub quo est volitum à Deo, complacent sibi de morte & damnatione parentum, imò & de permissione peccatorum, & tota serie reprobationis aliorum sibi revelatæ à Deo, juxta illud Psalmi 57. *Lavabitur justus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris.* B

DISPUTATIO VII.

De moralitate actus exterioris.

Ad questionem 20. Divi Thomæ.

PLURA disputari solent de bonitate & malitia actus exterioris, quæ ex supra dictis facile intelligi possunt: unde pauca de his nobis hic supersunt dicenda.

ARTICVLVS VNICVS.

An actus exterior aliquid bonitatis vel malitiæ addat ad voluntatem efficacem ejusdem exterioris actus?

CERTVM est de fide, actum exteriorem, interiori supposito, veram bonitatem & malitiam moralem habere: cum illo supposito sit liber, & rationi conformis vel difformis. Unde in octo primis Decalogi præceptis, vel præcipiuntur, vel prohibentur actus exteriores: certum est autem quod à Deo non prohibentur nisi mala, nec præcipiuntur nisi bona. Item passim tam in veteri quam in novo Testamento reprehenduntur plures actus interiores, & alij laudantur: quod evidens argumentum est, aliquos esse malos, & alios bonos moraliter.

Hoc supposito, inquirimus an actus exterior addat bonitatem vel malitiam ad interiorem, à quo imperatur; vel extrinsecè tantum ab eo bonus aut malus denominetur, sicut urina extrinsecè tantum dicitur sana à sanitate quæ est in animali?

Secus quodlib. 18. art. 3. existimavit actum exteriorem addere bonitatem vel malitiam actui interiori, quantumcunque efficaci; ita ut plus bonitatis moralis habeat voluntas dandi elemosynam cum actu dandi, quam extrinsecè impedita; & plus malitiæ voluntas occidendi hominem, occisione secutâ, quam impeditâ. Eandem sententiam tuentur ejus Discipuli, Liqueus, Tartaretus, Bassolius, Rada, & alij quos refert & sequitur Franciscus Felix tractatu de bonit. & malit. cap. 9. difficult. 1. Quibus ex parte subscribit Vazquez hic disp. 37. cap. 5. ubi docet actus omnino externos, ut furari, occidere, &c. esse formaliter malos primario & perse, & non solum per denominationem à malitia interiorum; de bonitate verò asserit eam non inveniri formaliter, nisi in actu voluntatis.

Oppositum docuere Magister Sententiarum in 2. dist. 42. & ibi Albertus Magnus, S. Bonaventura, Richardus, Durandus, & D. Thomas hic art. 4. cum omnibus ejus Discipulis, quos sequuntur plures ex Recentioribus. Unde

S. I.

Conclusio negativæ statuitur.

Dico igitur: Actus exterior, qui est mera executio interioris actus voluntatis, non addit illi bonitatem vel malitiam simpliciter in ordine ad præmium vel pœnam essentialem, sed solum secundum quid, & in ordine ad præmium vel pœnam accidentalem; sicque non simpliciter, sed solum secundum quid hominem meliorem aut pejorem efficit.

Prima pars hujus conclusionis in primis colligitur ex Scriptura, & SS. Patribus: Deus enim Genes. 22. dixit Abraham: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi.* Ubi apparet quod Dominus efficacem Abraham voluntatem non distinxit ab actu, in executione non posito ex impedimento exteriori, & adeò gratam voluntatem ipsius habuit, ac si verè occidisset filium. Unde Chrysostomus homil. 47. in Genesim verba illa expendens, subdit: *Quantum ad voluntatem orientaverat*